

СТАН СФОРМОВАНOSTI ІКТ-КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ

І. Ю. Іванов

Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

З розвитком інформаційного суспільства система освіти набуває якісних змін. Для того, щоб досягти успіху в житті, сучасним учням необхідно опановувати навички ХХІ століття, серед яких творчість і ініціативність, критичне мислення, навички співробітництва, інформаційна культура та ін. Це вимагає переосмислення ідей щодо організації навчально-виховного процесу. Актуальний нині особистісно-зорієнтований підхід передбачає партнерські суб'єкт-суб'єктні стосунки між учнем та вчителем-партнером. При цьому методична система зазнає змін і якість навчання та виховання багато в чому тепер залежить від готовності педагогів ефективно застосовувати ІКТ у своїй професійній діяльності.

Ми використовуємо поняття компетентність як набуту характеристику особистості, «інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері» [1, с. 408]. У межах професійної компетентності можемо виділити інформаційну або ІКТ-компетентність як одну з ключових (Л. Г. Карпова, Б. С. Гершунський, Н. Х. Насирова, О. А. Кизик) і зазначити її складові:

- застосовувати ІКТ в навчанні та повсякденному житті;
- раціонально використовувати комп'ютер і комп'ютерні засоби при розв'язанні завдань, пов'язаних з опрацюванням, пошуком, систематизацією, зберіганням, поданням та передаванням інформації;
- будувати інформаційні моделі й досліджувати їх за допомогою ІКТ;
- оцінювати процес і досягнуті результати технологічної діяльності [2, с. 88].

Перед усіма вчителями-предметниками, у тому числі словесниками, висуваються однакові вимоги щодо оволодіння сучасними ІКТ згідно з Постановою Кабінету

міністрів України від 13 квітня 2011 р. № 494 «Про затвердження Державної цільової програми впровадження у навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій «Сто відсотків» на період до 2015 року». У методичних рекомендаціях від 24 червня 2011 р. № 1/9-493 зазначено, що педагоги повинні вміти створювати текстові документи, таблиці, малюнки, діаграми, презентації; використовувати Інтернет-технології, локальні мережі, бази даних; здійснювати анкетування, діагностування, тестування, пошук необхідної інформації в мережі Інтернет; розробляти власні електронні продукти (розробки уроків, демонстраційний матеріал); поєднувати готові електронні продукти (електронні підручники, енциклопедії, навчальні програми тощо) у своїй професійній діяльності. Відповідальність за навчання вчителів основам ІКТ покладено на педагогічні освітні установи, зокрема обласні інститути післядипломної педагогічної освіти.

Для реалізації державних вимог необхідно визначити стан сформованості ІКТ-компетентності та освітні потреби словесників, а також матеріально-технічну (комп'ютерну) забезпеченість закладів загальної освіти як обов'язкову умову інформатизації.

За даними статистичного збірника «Освіта Луганщини», комп'ютерні класи встановлено в 616 навчальних закладах з 691 Луганської області (89,1 %), підключено до мережі Інтернет 633 заклади (91,6 %), мають мультимедійні проектори 276 закладів (39,9 %). Ця інформація свідчить про достатній рівень забезпечення технічними засобами, проте ми не знаємо, наскільки ця техніка сучасна й доступна предметникам на уроках.

За допомогою електронного банку педпрацівників Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ми визначили якісний кадровий склад вчителів української мови і літератури, які працюють на Луганщині. Загальна їх кількість – 1863 (86% – жінки), з них мають кваліфікацію за дипломом «Вчитель української мови та літератури» 1566 (84%), 59 вчителів (3%) мають другу вищу освіту за цією кваліфікацією. Суміщають викладання української мови та літератури з іншими предметами (російська мова і література, світова література, англійська мова, історія України, всесвітня історія, трудове навчання, музика, географія, природознавство, економіка, основи здоров'я, обслуговуюча праця, образотворче мистецтво та ін.) 92% вчителів області. Причину цього ми вбачаємо в складній кадровій ситуації в сільській

місцевості та невеликих містах: учителі змушені читати нефахові предмети за відсутності відповідних фахівців на території. Іншою причиною може бути, навпаки, прагнення збільшити фінансові доходи шляхом збільшення навчального навантаження. Цей факт необхідно враховувати, оскільки одночасне викладання кількох предметів призводить до професійних та особистісних змін педагога-словесника, які потребують окремого дослідження.

Середній загальний педагогічний стаж учителів української мови і літератури – 20,4 років, молодих учителів зі стажем до 5 років включно – лише 256 (14%). Педагогічне звання «вчитель-методист» мають 23 словесники, «старший учитель» – 178. Вищу категорію мають 483 вчителі (26%), I – 691 (37%), II – 338 (18%). Ці дані свідчать, ймовірно, про переважну орієнтацію словесників на традиційну методику викладання. ІКТ як педагогічну інновацію краще сприймають молоді вчителі, їх налічується лише 14%. Учителі з поважним педагогічним стажем можуть потребувати значної мотивації щодо оволодіння ІКТ.

Окрім інститутів післядипломної педагогічної освіти проблемою професійного розвитку педагогів опікуються міські (районні) методичні кабінети і діючі при них методичні об'єднання вчителів-предметників. Це важлива ланка між інститутом і вчителем, яка вирішує актуальні методичні проблеми й фокусує увагу педагогів на фахових проблемах. У Луганській області працює 31 керівник міських (районних) методичних об'єднань вчителів української мови і літератури з середнім педагогічним стажем 25 років (середній стаж керівництва методичним об'єднанням – 6 років). II категорія – 1 керівник, I категорія – 6 керівників, вища – 24. Це дає змогу розраховувати на кваліфіковану підтримку професійного розвитку вчителів з боку керівників методичних об'єднань.

Після визначення загальної кадрової ситуації ми проаналізували готовність учителів-словесників до застосування ІКТ. Використані методи: спостереження за професійною діяльністю словесників, бесіди, анкетування.

Результати дослідження показали: виконувати стандартні дії в ОС Windows (робота з папками і файлами, налаштування робочого столу, використання стандартних застосунків тощо) вміють 69% опитаних; працюють з носіями інформації (флешки, диски) 46% вчителів; володіють текстовим редактором на початковому рівні 74%, володіють

більш упевнено 54% словесників. Створювати прості презентації з текстом вміють 48% учителів; з малюнками, анімацією і відео – 28%. Електронні таблиці використовують 4% опитаних (лише для побудови діаграм). Програми архівування, сканування, запису дисків застосовують 19% вчителів. Уміють здійснювати пошук інформації в мережі Інтернет 50% словесників, працюють з електронною поштою 24%, проблемою створення блогу або сайту переймалися 3% опитаних.

Учителям пропонувалось охарактеризувати матеріальну базу свого навчального закладу. Наявність комп'ютерного класу (рік встановлення варіюється від 1997 до 2009) вказали 87% респондентів, мережа Інтернет – 74%. Периферійні пристрої (принтер, сканер, колонки, навушники) є в навчальних закладах 78% опитаних, мультимедійний проектор – 44%, сенсорна дошка – 17%.

Окрім навичок в нас цікавило, як саме педагоги застосовують ІКТ на практиці: пошук інформації в Інтернеті вказали 16% опитаних, створення мультимедійних презентацій для різних цілей – 46%, робота в текстовому редакторі – 28%, електронні таблиці, електронні підручники та e-mail – по 1%, використання навчального відео – 21%, організація комп'ютерного тестування – 11%, електронні підручники – 9%. Не використовують ІКТ 34% (вказані причини: немає матеріальної бази, брак знань і часу, не було мотивації).

Опанувати базові навички ІКТ й поглибити початковий рівень знань виявили бажання 41% словесників, з них 9% хотіли б вивчити електронні таблиці, по 6% – відеоредактори, редактор презентації і текстовий редактор, 2% – створення сайту, 27% – поглибити знання в цілому. Частка респондентів виявила бажання опанувати кілька програм, проте більша частина опитаних вказала по одній програмі. Відповідно до кількості тих, хто не використовує ІКТ і тих, хто бажає удосконалити власні навички використання ІКТ, можемо припустити, що близько 25% словесників не володіють ІКТ і не бажають вчитись.

Результати опитування мережі «Партнерство в навчанні» показало: найсуттєвішими перешкодами використання ІКТ вчителі вбачають: недостатньо комп'ютерів (34 %), їх застарілість (35 %), недостатньо технічної підтримки (32 %) і часу для підготовки уроків (23 %), ІКТ не підтримуються адміністрацією (18 %).

Отже, отримані результати свідчать про те, що наявна в навчальних закладах

матеріальна база не завжди дозволяє вчителям застосовувати ІКТ у навчально-виховному процесі, хоча є й інша перешкода: значна частка словесників мають низький рівень ІКТ-компетентності й не вмотивовані до навчання. Причину цього вбачаємо в тяжінні до традиційної освітньої системи: педагогам, які мають солідний педагогічний стаж і які багато років викладали предмет за традиційною методикою, складно пристосуватись до нових умов. Викладені результати дослідження допоможуть розробити адекватну реаліям сьогодення методику використання ІКТ в післядипломній освіті вчителів-словесників.

Література:

1. Енциклопедія освіти / [головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / [під заг. ред. О. В. Овчарук]. – К. : К.І.С., 2004. – 112 с.